

Viipurin
Suomalainen
Kirjallisuusseura

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita kirja-arviot 2022

Reijo Pajamo, Kirja-arvostelu teoksesta *Tutkimaton Boris Sirpo & Viipurin musiikin menestystarina*, Tiina-Maija Lehtonen ja Laila Tarpila, Siltala 2022.

CC BY-NC-ND 4.0

Kirja-arvostelu

Tutkimaton Boris Sirpo & Viipurin musiikin menestystarina

Tiina-Maija Lehtonen ja Laila Tarpila

Siltala, Helsinki 2022

208 sivua.

Viipuri lienee musiikkielämänsä suhteen maamme kaupungeista kaikkein mielenkiintoisin, koska sen musiikkikulttuurin kehityskaaren sota katkaisi. Korkeatasoisella musiikkikulttuurillaan saattoivat ylpeillä muutkin maamme kaupungit, kuten Turku, jonne perustettiin Soitannollinen Seura jo 1700-luvun lopulla, sekä Helsinki, missä aloitti toimintansa vuonna 1882 maamme ensimmäinen musiikkioppilaitos, Helsingin Musiikkiopisto (nyk. Sibelius-Akatemia). Mutta näiltä kaupungeilta puuttuivat sellaiset nimet kuin Emil Sivori, Boris Sirpo ja Heimo Haitto, jotka tekivät Viipurin tunnetuksi.

Tiina-Maija Lehtosen ja Laila Tarpilan kirjoittama ”Tutkimaton Boris Sirpo & Viipurin musiikin menestystarina” pohjautuu heidän toimittamaansa 26-osaiseen artikkelisarjaan ”Viipurin musiikin menestystarina 1918–1939”. Artikkelisarja on julkaistu Yleisradion verkkosivuilla.

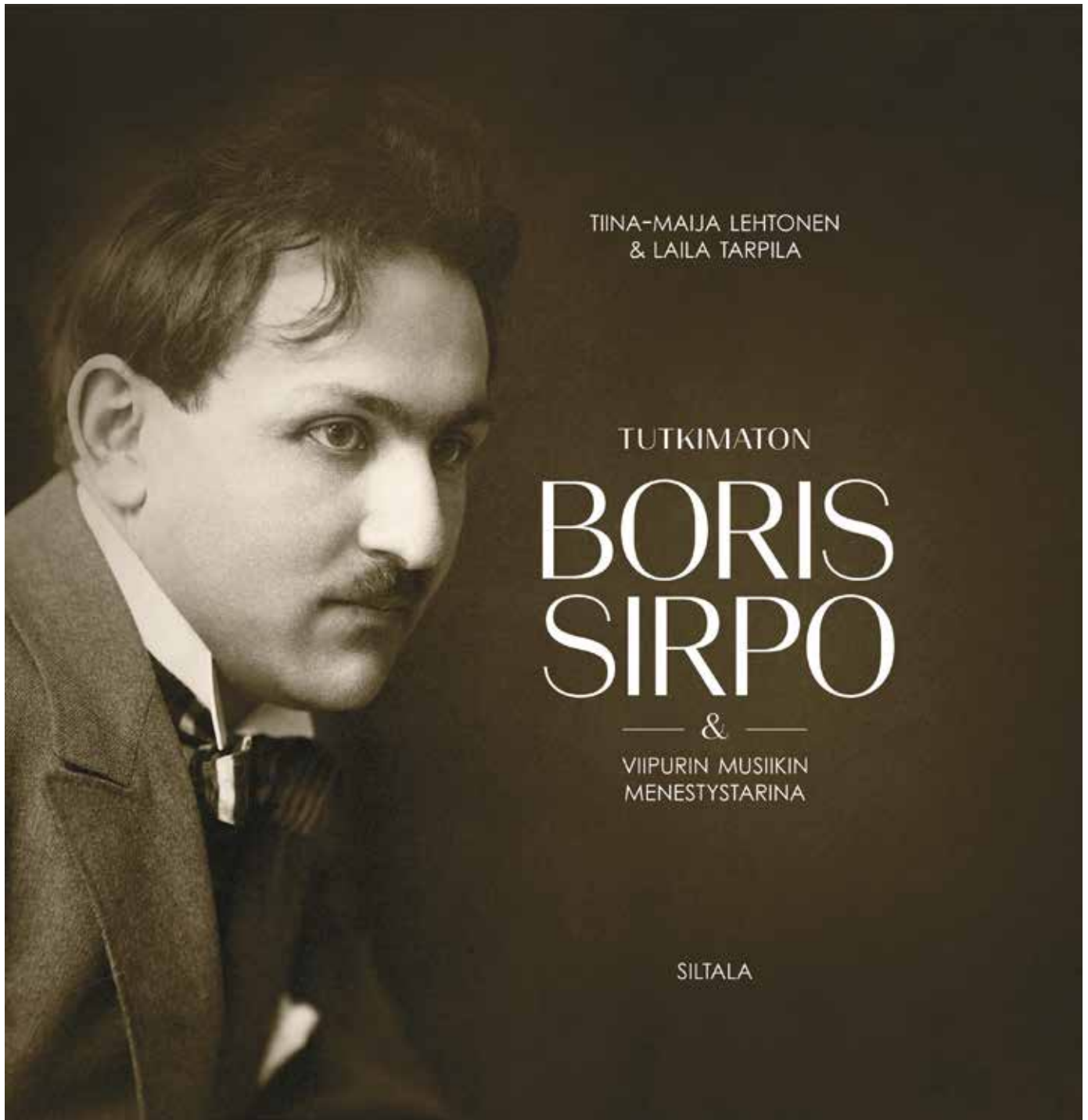
Lukija odottaisi, että kirja alkaisi Boris Sirpon elämänvaiheiden esittelyllä, koska alkuluvuksi on merkitty ”Boris Sirpo Viipurin musiikki-ihmeen takana”. Mutta nyt kirja alkaakin toisen kuuluisuuden, viuluniekka Heimo Haiton esittelyllä siitäkin huolimatta, että Haitto ilmestyi Viipurin musiikkielämään vasta siinä vaiheessa, kun Boris Sirpo oli vaikuttanut kaupungissa jo kaksi vuosikymmentä.

Viipurin musiikin menestystarinaa eivät luoneet sen paremmin Heimo Haitto kuin Boris Sirpokaan. Kaupungin musiikkielämässä oli jo aikaisemmin koettu menestystarinoita, joista ensimmäinen ajoitui 1850-luvulle, jolloin Behmin koulun musiikinopettajaksi tuli saksalainen Richard Faltin. Hän kokosi koulun oppilaista ja musiikkia harrastaneista kaupunkilaisista orkesterin, joka piti Viipurissa vuonna 1860 sinfoniakonsertin – laatuaan ensimmäisen koko Itä-Suomessa. Faltin elvytti Viipurissa myös kamarimusiikkiharrastuksen, johon hän sai taustatukea kotimusiikki-iltoja järjestäneiltä saksalaisperheiltä.

Toinen menestystarina käynnistyi 1890-luvulla, kun kaupunkiin perustettiin Viipurin Musiikin Ystävien orkesteri, jonka johtajiksi saatiin maamme johtavia muusikoita ja säveltäjiä, kuten Armas Järnefelt, Erkki Melartin, Leevi Madetoja ja Toivo Kuula. Viipurilaisia suorastaan ”hellittiin” musiikkitarjonnalla, sillä orkesterilla saattoi olla jopa kolme konserttia viikossa.

Kirjan johdantoluku ”Viuluniekkan tulo Viipuriin” kertoo Sirpon elämänvaiheista ja hänen tulostaan Viipuriin. Boris Sirpo, alkuaan Wolfson, oli syntynyt Kaukasiassa, nykyisessä Ossetiassa, huhtikuussa 1893. Hän tuli Helsinkiin vuonna 1912 toimien viulistina Robert Kajanuksen johtamassa Kotimaisessa orkesterissa. Ehkäpä Euroopasta kantautuneet uutiset aiheuttivat sen, että Sirpo jätti jo kahden vuoden jälkeen pääkaupungin ja matkasi vuonna 1914 Viipuriin ja liittyi Musiikin Ystävien orkesteriin ykkösviulistien riviin.

Käytän tässä arvostelussa nimeä *Boris Sirpo*, jonka nimen hän otti vuonna 1934 eikä Kalevalan riemu-

vuonna 1935, kuten kirjassa mainitaan. Kalevi Tillin mukaan Sirpon nimenmuutos yllätti viipurilaiset, jotka saivat lukea siitä sanomalehdestä.

Viipurin orkesterin toiminta vaikeutui, kun punakaartilaiset valtasivat kaupungin. Valkoisten vallattua Viipurin Säiniöllä piileskellyt Kuula pääsi taas palaamaan kaupunkiin. Hänen elämänsä päättyi kuitenkin traagisesti valtauksen jälkeisen juhlinnan seurauksena. Robert Kajanus ilmaisi muistopuheessaan vain 34-vuotiaana säveltäjälupauksen menetyksen sanoilla ”Kanteleesta katkesi kieli”.

Yhteiskunnallisten olosuhteiden ollessa sekasorron partaalla Viipurin Musiikinystävien orkesterin toiminta siirrettiin kesällä 1918 Sortavalaan ja siitä muodostettiin Karjalan Armeijakunnan Jalkaväkirykmentin orkesteri. Boris Sirpo ei kuitenkaan soittanut edellä mainitussa Jalkaväkirykmentin orkesterissa, vaan keskittyi uusiin suunnitelmiin, joita avautui Toivo Kuulan kuoleman jälkeen. Näistä kerrotaan luvussa ”Ahdingosta uuteen aikaan”.

Sirpo suunnitteli musiikkikoulun perustamista tietäen sen aiheuttavan hankaluuksia, koska Viipurissa toimi jo Emil Sivorin perustama Kirkkomusiikkiopisto. Sirpon musiikkikoulu aloitti toimintansa syksyllä 1918. Jos Sivorilla oli vaikeuksia saada opistoonsa tasokkaita opettajia, Sirpon kohdalla tilanne oli toinen. Viipuriin Venäjän vallankumousta paenneiden joukossa oli monia tunnettuja ja taitavia muusikoita. Heidän joukossaan oli muun muassa aatelissukuinen viulisti Tatjana von Rippas, joka jäi Viipuriin ja toimi pitkään viulunsoiton opettajana Sirpon oppilaitoksessa.

Boris Sirpo perusti musiikkikoulun yhteyteen 25-jäsenisen oppilasorkesterin, joka konserttoi menestyksellä muun muassa Sortavalassa solisteinaan ihmeläpset Onni Suhonen (viulu) sekä Mikko von Deringer ja Orest Bodalew (piano). Viipurin Musiikkikoulusta tuli vuonna 1923 Viipurin Musiikkiopisto, mikä mahdollisti ylempien kurssitutkintojen suorittamisen Viipurissa. Saman vuoden huhtikuussa koettiin Viipurissa merkittävä musiikkihetki, kun Jean Sibelius vieraili kaupungissa johtaen musiikkiopiston orkesteria kahdessa konsertissa.

Boris Sirpon rooli musiikkikoulutuksen organisaattorina parani huomattavasti, kun Musiikkiopisto muutti uuteen toimitaloon keväällä 1924. Sirpon asema kaupungin musiikkielämän keskushahmona vahvistui, kun hän käynnisti Viipurin Musiikin Ystävien Orkesterin toiminnan uudelleen vuonna 1928. Myöhemmistä koulutus uudistuksista mainittakoon lapsioopperan, oopperaluokan sekä kamariorkesterin perustaminen musiikkiopiston yhteyteen.

Luvussa ”Modernistit kerääntyvät Viipuriin” tuodaan esille Viipurin maine uutta musiikkia esittävänä konserttikaupunkina. Tässä tärkeässä tehtävässä toimivat esitaistelijoina Väinö Raitio ja Sulho Ranta, jotka tunnettiin sekä musiikkiopiston opettajina että säveltäjinä. Tieto uuden musiikin esittämisestä orkesterikonserteissa ja musiikkiopiston omissa konserteissa levisi nopeasti pääkaupunkiseudulle asti. Jopa Uno Klamin kerrotaan todenneen eräässä lehtihaastattelussaan, että ”täytyy mennä Viipuriin asti kuullakseen modernia musiikkia”. Uuden musiikin ohessa Viipurissa koettiin tuulahdus myös Tulenkantajien aatemaailmasta, koska Viipurin Näyttämön johtaja Eino Jurkka lukeutui Tulenkantajien hengenheimolaisiin.

Modernistien luvussa esitellään myös Viipurin kulttuurivirtauksia, Karjala-lehden toimittajaksi vuonna 1927 valitun Jaakko Lepon värikkäitä ajatuksia, Uno Ullbergin suunnittelemaa Viipurin taidemuseota sekä Terijokea, josta tuli taiteilijoiden paratiisi. Sirpo ei loikoillut Terijoen hiekkarannoilla, koska hänen mielestään muusikolla ei ollut kesälomaa – tämän sai kokea vahvasti ennen kaikkea Heimo Haitto. Sirpo vieraili kuitenkin Kuokkalassa usein tutustuen Ilja Repinin taideluomuksiin.

”Viipuri maailmankartalle” on ehkä kirjan kiinnostavinta luettavaa, koska siinä parhaiten tulevat esille Boris Sirpon pedagogiset taidot ja saavutukset. Puolalaisen viuluvirtuoosin Bronislav Hubermanin konserttavierailu kaupungissa lokakuussa 1931 nosti Viipurin koko Euroopan tietoisuuteen. Huberman ihastui Sirpon kamariorkesterin taitoihin sekä yhteissoittoon ja pyysi orkesteria säestämään myös Helsingin konsertissa. Eikä siinä kaikki. Matka jatkui Euroopan kiertueelle Hollantiin, Belgiaan ja Ranskaan.

Mikä sitten oli Sirpon pedagogisuuden taikasana? Sirpo otti alusta pitäen henkilökohtaisen opetuksen rinnalle yhteissoiton. Näin soittajat oppivat jo varhaisessa vaiheessa kuuntelemaan muiden soittoa eli ikään kuin ”hengittämään” yhdessä orkesterin kanssa. Pedagogisia metodejaan Sirpo ei suinkaan salaillut. Päinvastoin hän esitteli niitä maamme koulujen musiikinopettajille ja musiikkiopistojen

opettajille. Niinpä monissa maamme oppikouluissa toimi 1930-luvulla oppilasorkestereita.

Kirjan viimeinen luku ”Ihmelapsi” on omistettu Heimo Haitolle, Sirpon tunnetuimmalle ”tuotteelle”. Heimo Haitto sai musikaalisuuden syntymälahjanaan. Isä, Aaro Haitto, joka soitti viulua Tornion orkesterissa, antoi pojalleen alkeisopetuksen, mutta tajusi pian, että poika olisi saatava ammattiopettajan oppilaaksi. Näin alkoi matka Viipuriin Boris Sirpon oppiin.

Monissa viipurilaisten muisteloissa annetaan ehkä liian karu kuva Sirpon opetus- ja kasvatusmenetelmistä. Pitikö Heimon soittaa kahdeksan tuntia päivässä eli oliko hän ”huoneensa vanki”, joka ei saanut leikkiä ulkona muiden lasten kanssa? Sirpo ei adoptoinut Heimoa. Totuus on toisenlainen. Sirpon Willy-poika oli kuollut muutamaa kuukautta aikaisemmin jäätyään Viipurin satamassa puristukseen kahden tavaravaunun väliin. Heimo ikään kuin korvasi menetetyn oman pojan. Sirpo tapasi myöhemmin Heimon vanhemmat Torniossa, missä Heimo konsertoi yhdessä Kaija Salosen kanssa.

Vuosi 1939 oli Heimo Haiton elämässä läpilyöntivuosi. 14-vuotias ihmelapsi valloitti Helsingin vaativan konserttiyleisön hämmästyttävällä soittotaidollaan. Samana vuonna hän voitti Lontoon Musiikkiakatemian järjestämän kansainvälisen viulukilpailun. Kaiken kukkuraksi hänestä tehtiin elokuva Pikku pelimanni, joka toi Heimon koko Suomen kansan tietoisuuteen, jopa sen lempilapseksi. Heimo Haiton Pohjoismaissa ja Yhdysvalloissa pitämien hyväntekeväisyyskonserttien tuloilla voitiin auttaa maamme hädänalaisia.

Lukijalle tarjotaan tässä luvussa erittäin mielenkiintoista luettavaa Heimo Haiton elämästä Boris ja Greta Sirpon perheessä sekä hänen yksityiselämästään. Heimo ei aina jaksanut olla loppuun asti koulun orkesterin harjoituksissa, vaan karkasi Salakkalahden jälle tyttöjen kanssa luistelemaan.

Mutta oliko Heimo Haitto sittenkään Viipurin ainoa ihmelapsi? Kun Helsingissä järjestettiin vuonna 1934 Viipurin taideviikko -tapahtuma, huomion kohteena ei ollut Heimo Haitto vaan Sirpon musiikkiopiston muut lahjakkuudet, kuten pianisti Liisa Langi ja viulisti Irma Salmela.

Kirjan viimeinen luku ”Loppusoitto” on pelkkää jäähyväistunnelmaa, sillä Viipurin jättivät sekä Boris Sirpo että Heimo Haitto. Kumpikaan ei jättänyt kokonaan Suomea, sillä Heimo esiintyi myöhemmin Helsingissä muun muassa Sibelius-viikolla, ja Sirpo puolestaan muutti Yhdysvaltoihin ja konsertoi johtamansa Portlandin naisorkesterin kanssa sotien jälkeen muun muassa Haminassa. Sirpo olisi voinut jatkaa Viipurissa tekemäänsä työtä Lahteen siirtyneessä Lahden Musiikkiopistossa ja kasvattaa uusia Heimo Haittoja ja uusia soittajapolvia. Heimon rauhaton sielu janosi taas suuremmille konserttiareenoille.

Tiina-Maija Lehtosen ja Laila Tarpilan kirjoittama kirja on mielenkiintoinen sukellus Viipurin 1930-luvun musiikkielämään, jonka johdossa Boris Sirpo hääri. Kirja on sisällöllisesti vahva historiapaketti, jonka teksti on sujuvaa ja helppolukuista, ja jota värittävät tasokkaat ja harvoin nähdyt valokuvat.

Oliko Viipurin musiikkielämän menestystarina 1920- ja 30-luvuilla yksinomaan Boris Sirpon varassa? Tähän on vastattava kielteisesti. Tästä voidaan esittää muutama esimerkki.

Viipuria on kutsuttu kuorojen kaupungiksi, koska siellä sanotaan toimineen kaikkein eniten kuoroja kaupungin asukasmäärään nähden, jopa yli 70. Niistä tunnetuimmat olivat Viipurin Lauluveikot ja Karjalan Laulu. Viipurissa olivat maamme johtavat sotilassoittokunnat ja sotilaskapellimestarit kuten

J. O. Villgren ja Lenni Linnala. Sotilassoittokuntien kesäiset konsertit Espilän lavalla vetivät kesäisin yleisöä samalla tavalla kuin Sirpon orkesterikonsertit talvikuukausina.

Viipurin tuomiokirkossa toimi urkurina Venni Kuosma, monien mielestä maamme taitavin urkuri, jonka taidot huomioitiin myös Keski-Euroopassa. Kuosman urkukonsertit olivat aina ”tapaus” Viipurissa. Lehtosen ja Tarpilan kirjassa kerrotaan varsin vähän Sirpon suhteista Viipurin muihin musiikkisuuruuksiin musiikkiopiston opettajakuntaa lukuun ottamatta.

Kun kirja koostuu verkkosivuilla julkaistuista Viipurin musiikkielämän kuvauksista, miksi kirjan otsikkoon on liitetty ilmaisu *tutkimaton* sanan synnyttäessä ajatusyhtymän tutkimukseen? Lukija olisi odottanut edes lyhyttä katsausta siitä, mitä Sirpon elämästä on tutkittu, mitä hänen elämästään on jäänyt tutkimatta ja mitä tutkimustuloksia kirja tarjoaa. Ehkäpä joskus Boris Sirposta saadaan henkilökuva, joka pohjautuu yksinomaan tutkimukseen.

Reijo Pajamo, Sibelius-Akatemian emeritusprofessori